

М.О. Кириченко
доцент, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри менеджменту освіти,
економіки та маркетингу
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»
НАПН України, м. Київ
e-mail: kmoumo@gmail.com

Зростання ролі правової компетентності керівників навчальних закладів з розвитком демократизації управління освітою

В статті окреслено структуру управлінської компетентності керівників закладів освіти та вказано на значне зростання ролі її правової складової з розвитком процесів демократизації суспільства, обґрунтовано значення створення в навчальному закладі належних правових умов для підвищення результативності управлінської діяльності керівника.

З розвитком демократизації суспільства помітно зростає зацікавленість освітян у вивченні питання управлінської компетентності керівника навчального закладу (НЗ) та її застосування в сучасних управлінських технологіях, що говорить про важливість і соціальну значущість даної проблеми. І це закономірно, адже сучасний керівник навчального закладу повинен виступати головним провідником оновленого змісту освіти, освітніх технологій, форм та методів навчання, виховання й розвитку особистості, постійно піклуватися про впровадження інновацій, про підвищення результативності управлінської діяльності, тобто про все те, що необхідне для забезпечення реформування навчально-виховного процесу в навчальному закладі у відповідності до вимог часу.

Поняття «управлінська компетентність» дуже широке та багатогранне. Питання управлінської компетентності керівників закладів освіти досліджувалися і продовжують досліджуватися багатьма вітчизняними і зарубіжними вченими: Т. П. Афанасьєвою, С. Я. Батишевою, Т. Г. Браже, Р. П. Вдовиченко, Л. І. Даниленко, І. О. Єлисеєвою, Г. В. Єльніковою, І. А. Зязюном, Л. М. Калініною, Л. М. Карамушкою, В. І. Масловим, В. В. Олійником, Л. М. Сергєєвою, Г. В. Федоровим та ін. При цьому, застосовуються різні наукові підходи до тлумачення його суті через різноманітні педагогічні й філософські категорії. Багато дослідників при визначенні цього поняття в основу підходу беруть обсяг функціональних повноважень, чи обсяг прав конкретного керівника, або якість його управлінської діяльності, або професіоналізм, як професійно-особистісну якість керівника. Однак більшістю досліджень підтверджується той факт, що категорія «управлінська компетентність» визначається, головним чином, наявним рівнем професійної освіти, управлінських навичок та відповідного досвіду, індивідуально-психічними особливостями (темперамент, характер, професійно-ділові, адміністративно-організаторські, соціально-психологічні, вольові та інші якості), мотивацією професійної діяльності і рівнем творчого

потенціалу керівника навчального закладу [1: 136-137; 2; 3: 84-85; 4].

В понятті «управлінська компетентність» в першу чергу виділяють **базові компетентності**. До них відносяться:

1) *соціокультурна* – здатність реалізовувати соціологічні, аксіологічні, андрагогічні, інноваційні принципи організації роботи з колективом навчального закладу; налагоджувати зв'язки з освітніми організаціями, установами, соціальними службами для поліпшення умов діяльності навчального закладу в цілому;

2) *правова* – здатність організовувати діяльність навчального закладу відповідно до нормативно-правових документів в освіті, вимог безпеки життєдіяльності, організаційно-фінансових можливостей навчального закладу;

3) *психологічна* – здатність до толерантної взаємодії, спілкування, соціальної діяльності, до регулювання та стимулювання професійного зростання, удосконалення особистісних якостей, попередження професійного стресу та професійного «вигорання» педагогічних працівників;

4) *інформаційно-комунікаційна* – здатність використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології у професійній діяльності, оновлювати інформацію;

5) *фахова* – здатність концептуального бачення розвитку сучасного навчального закладу, розуміння управління як систему і системний процес, усвідомлення ролі системного підходу у підвищенні ефективності управління, використання ринкових тенденцій в управлінні сучасним навчальним закладом.

Всі вони дуже важливі. Та хочемо звернути особливу увагу на зростання ролі **правової компетентності** сучасного керівника в умовах швидких суспільних змін та демократизації управління освітою. В науковій літературі ця проблема висвітлена недостатньо і піднімається лише окремими авторами, наприклад, в роботах Т. М. Сорочан [5:36], Г. В. Федорова [4:66] та деяких інших. Керівнику сучасного навчального закладу доводиться працювати в період оновлення функціональних обов'язків та видів управлінської діяльності, що пов'язаний з конкретно-історичними умовами розвитку країни, розширення сфери знань та умінь в галузі менеджменту освіти та іншими об'єктивними обставинами. Демократизація управління передбачає, в першу чергу, створення належних правових умов для реалізації мети навчального закладу, пріоритетність вирішення питань макротехнології (цілісної системи роботи НЗ і внутрішнього управління) над мікротехнологіями (регламентацією та методиками проведення педрад, нарад, аналізу окремих занять, написання наказів, складання планів та графіків тощо), організації всієї діяльності закладу освіти на основі чіткого розподілу функціонально-посадових обов'язків тих, хто навчає та чіткого визначення прав та обов'язків усіх учасників навчально-виховного процесу. Тобто, кожен навчальний заклад повинен виробити і мати чіткі та зрозумілі для всіх внутрішні “правила гри”, які базуються на чинній в державі

законодавчо-нормативній базі та на тих традиціях і нормах, які з часом прижилися в даному навчальному закладі. Висока правова компетентність сучасного керівника дасть йому змогу залучити до вирішення вищезазначених питань максимально можливу для даного етапу розвитку НЗ кількість членів колективу, а значить зробити комфортними умови їх внутрішніх комунікацій та організацію досягнення мети і цілей навчального закладу в цілому. При цьому слухним і можливим буде здійснення такого науково-методичного керівництва НЗ, що запобігає безпідставному втручанням в педагогічний процес, застосуванню командно-адміністративних методів, формальному впровадженню необдуманих заходів тощо. Обов'язок керівника - створити умови, в яких кожен член колективу міг би самореалізуватися. Як підкреслює один з провідних науковців з даної проблематики Г. В. Федоров, саме керівник навчального закладу, дотримуючись чинного законодавства, виключаючи в практиці своєї діяльності будь-який волюнтаризм, повинен забезпечувати та створювати умови, стимулювати та координувати підколектив НЗ на досягнення кращої якості освіти. І це, в умовах демократизації управління освітою, він повинен робити лише в правовому полі, а не шляхом примусу, даючи безапеляційні вказівки, чи методом тотального контролю, що, на жаль, ще має місце в сьогоденній практичній діяльності керівників багатьох закладів і установ освіти [4: 67].

Керівник сучасного навчального закладу – центральна фігура всього освітнього процесу. А в умовах демократизації управління освітою він повинен уміти демократично, на правовій основі розв'язувати різноманітні управлінські проблеми, уміти не тільки здійснювати управління навчальним закладом з устояними традиціями й укладом, але й перевести його на якісно новий рівень, що потребує спеціальних знань теорії та практики, певних особистісних якостей, тобто компетентностей. При цьому, дуже важливі особистісні якості керівника навчального закладу, які забезпечують мотиваційно-правове управління. Особа керівника, його професійні та моральні якості повинні служити основою для згуртування педагогічного колективу, успішного вирішення в сучасних умовах складних завдань навчання та виховання нових поколінь громадян країни.

Негативні ж сторони в характері та стилі управління керівника, певні його дії поза “правовим полем” можуть привести до зниження ефективності, чи навіть розбалансованості роботи навчального закладу, дискомфорту педагогічного колективу та, як наслідок, погіршення якості навчання і виховання.

Модернізація змісту, форм і методів управлінської діяльності формує керівника навчального закладу нового типу - відкритого, демократичного, компетентного, гуманістичного, творчо спрямованого. Водночас оновлення управлінської діяльності, опанування нових компетентностей є передумовою розвитку творчих здібностей сучасного керівника, здатного виробити власний стиль управління, періодично оновлюючи зміст, форми і методи своєї діяльності. Саме з допомогою широкого використання правових компетентностей керівниками навчальних закладів всіх типів і рівнів в освіті

відбуватимуться прогресивні зміни, що ґрунтуються на основі гуманізму та демократизму.

Список використаних джерел та літератури

1. Маслов В. І. Наукові основи та технології компетентного управління загальноосвітнім навчальним закладом : монографія / Маслов В. І., Боднар О. С., Гораш К. В. – Тернопіль : Крок, 2012. - 320 с.

2. Гуменюк В. В. Діагностика професійної компетентності керівника школи / Гуменюк В. В., Сенчук Ж. О. – Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2010. - 136 с.

3. Федоров Г. В. Системний підхід до управлінської діяльності керівника навчальних закладів у ринкових умовах : монографія. - К. : Дорадо-Друк, 2012 - 240 с.

4. Федоров Г. В. Зміст і структура професійної компетентності керівника навчального закладу у ринкових умовах / Федоров Г. В. // Післядипломна освіта в Україні. - 2013, № 2. - С. 66-72.

5. Сорочан Т. М. Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності: теорія та практика : монографія / Сорочан Т. М. – Луганськ : Знання, 2005. – 384с.

Н. Кириченко

Повышение роли правовой компетентности руководителей учебных заведений с развитием процессов демократизации управления образованием

В статье очерчено структуру управленческой компетентности руководителей учреждений образования и указано на существенное увеличение роли ее правовой составляющей с развитием процессов демократизации общества, обосновано значение создания в учебном заведении надлежащих правовых условий для повышения результативности управленческой деятельности руководителя.

М. Kyrychenko

Increasing the role of legal competence the leaders of educational establishments with development of processes the democratization of management by education

In the article the structure of administrative competence the leaders of establishments of education is outlined and the roles of its legal constituent are indicated on a substantial increase with development of processes of democratization the society, the value of creation is reasonable in educational establishment of the proper legal terms for the increase of effectiveness of administrative activity the leader.